

2. Gílánská republika, konec Qádžárovců, dynastie Pahlaví – Rezá Šáh

Gílán – centrum Rašt, středisko odboje proti Qádžárovcům, po rusko-perských válkách oblast obsazena kozáckými brigádami

Mírzá Kučuk Chán – z Raštu, účast na konstituční revoluci v tabrízském povstání (červenec 1908 – duben 1909)

1914 – Nahzat-e Džangal = Hnutí „Džungelníků“ – v čele Mírzá, porazili ruskou kozáckou brigádu a donutili ji k odchodu z oblasti Gílánu

1917 – revoluce v Rusku, vliv na Persii, Íránci se nadchli pro levicové ideologie, Britové převzali kontrolu nad kozáckými brigádami, zrušeny caristické smlouvy s Persií

červen 1918 – poražení Džangalové Brity

- po 1. svět. válce Persie nestabilita – vzniká mnoho hnutí, revolty, vliv ze SSSR, zejména z oblasti Ázerbajdžánu

1919 – Britsko-perská smlouva – Britové nabídli Persii protektorát pod britskou korunou – Lord Curzon, Vosúq ad-Daula podepsal smlouvu o nadvládě Britů nad Persií = nepokoje, revolty proti, Vosúq rezignoval, britský pokus o anexi Persie selhal

červen 1920 – Persko-sovětská socialistická republika Gílán – v čele Mírzá Kučuk Chán, spolupráce se Sověty, poté neshody, neboť Mírzá byl věřící, vytvořena vlastní Rudá armáda

1920 – založena komunistická strana Persie

- postupně klesá podpora Gílánské republiky

1921 – Sověti ukončili spolupráci s Gílánskou republikou a uzavřeli smlouvu s šáhem, že stáhnou své jednotky z oblasti

21. únor 1921 – Rezá Chán převrat, vstoupil do paláce qádžárovského šáha Ahmada, převzal moc, funkce ministra války, titul Sardár-e Sepáh, inspirace Ataturovým Tureckem – vzor v republikanismu, modernizační plán navržený Sajjedem Zí'á Tabátabá'ím

22. května 1921 – svolán **4. madžles** (1. 7. říjen 1906, 2. 15. listopad 1909, 3. červenec 1914), mnoho frakcí: - zastánci kurzu konstituční revoluce = mezi nimi i mladý liberální právník **Mohammad Mosaddeq**, požadavky: modernizace, posílení role státu, ale bez arbitrárního zneužívání moci šáhem a bez vojenské diktatury, sekularisté v opozici ulamá

- Socialistická strana = v čele Sulaymán Mírzá a **Sajjed Mohammad Sádeq Tabátabá'í**, program: postupné reformy, rovnostářství, znárodnování produkce, centralizace státu, svoboda a rovnost pro dělníky
- Tadžíd – Strana obnovy = **Rézá Chán**, důraz na vytvoření silné armády a byrokracie, industrializace, rozvoj vzdělání, odstranění zahraničního kapitálu, důrazně oddělit stát od náboženství – podpora velkoobchodníků, bazarů a řemeslníků
- Hezb-e Esláh Tálibán – Reformistická strana = toto neformální uskupení vedl **Sajjed Hasan Mudarris**, student Mírzy Hasana Šírázího, jeden z 5 modžtahedů během 2. madžlisu, bazar, cechy, ulamá, požadavky: politická decentralizace, proti republice, proti Socialistické straně (probolševická, protináboženská), proti Rezovi Chánovi a povinné vojenské službě

září 1921 – rozpad Persko-sovětské socialistické republiky Gílán

říjen 1923 – Rezá Chán – ministerský předseda – reformy: všeobec. branná povinnost, zdanění cukru čaje,...

- odpor konzervativních duchovních – báli se sekularizace Persie po vzoru Turecka

31. říjen 1925 – svržen v Evropě pobývající Ahmad šáh, pád qádžárovské dynastie

duben 1926 – korunovace Rezy Chána na nového perského šáha

- honorování epochy předislámských panovníků, modernizace, budování silné armády, byrokracie, nový sekulární zákoník, zrušeny kapitulace, zrušeny koncese (i koncese udělená Knox D'Arcymu), zákaz zahalování, zákaz ta'azijí, založena Teheránská univerzita, omezena moc duchovních

1935 březen – Rezá Šáh uděluje zemi jméno Írán

2. svět. válka – Rezá Šáh spolupráce s Německem a Itálií, Spojenci proti – vynutili si šáhovo odvolání, září 1941 – nastupuje jeho syn Mohammad Rezá na íránský trůn

důvody převratu Rezy Chána roku 1921: - lakota předsedů vlády a jejich zkourumpovanost

- prostopášnost a zkorumpovanost krále
- soupeření Britů s Rusy
- hluboký ekonomický úpadek
- neustálé nepokoje mezi kmeny
- rozpad územní celistvosti viz. Gílán

příčiny pádu Rezy Chána: - příliš rychlé tempo modernizace

- přílišné omezování moci duchovních, kteří se tradičně podíleli na správě země
- násilná likvidace opozice
- přehlížení tradic islámu
- diktatura, postupně institucionalizace korupce
- silná pozice armády, kterou však šáh už neměl jak vyplácet